

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 444

**Zarządzanie strategiczne
w teorii i praktyce**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek, Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Myszowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041
ISBN 978-83-7695-607-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Małgorzata Baran, Ewa Cichocka, Paweł Maranowski: Rola innowacji społecznych w polskich uczelniach / The role of social innovations at Polish universities	13
Paweł Bartkowiak: Porównanie znaczenia wybranych obszarów procesu współkreowania wartości dla klienta między grupami przedsiębiorstw i klientów / Comparison of selected areas of value co-creation process between companies and customers.....	21
Bogusław Bembenek: Współpraca strategiczna przedsiębiorców z sektorem badawczo-rozwojowym w polskich klastrach – współczesne wyzwanie w zarządzaniu klastrami / Strategic cooperation of entrepreneurs and R&D sector in Polish clusters – contemporary challenge within cluster management.....	31
Marek Błaszczyk: Źródła elastyczności strategii i systemu zarządzania strategicznego / Sources flexibility of strategy and strategic management system	47
Katarzyna Boczkowska, Konrad Niziołek: Realizacja strategii bezpieczeństwa pracy w aspekcie badania przyczyn wypadków przy pracy / Implementation of safety at work strategy in the aspect of accidents at work causes investigation	62
Paweł Cabała, Adam Stabryła: Metoda agregacji bilansującej w kwalifikacji strategii rozwoju technologii / The balanced aggregation method in the evaluation of technology development strategy	74
Wojciech Czakon: Komplementarność czy substytucyjność mikrofundamentów współdziałania / Microfoundations of collaboration: substitute or complementary	87
Sylwia Dzedzic: Intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów / Intentions of taking business by students.....	95
Sylwia Dzedzic, Leszek Woźniak, Piotr Czerepiuk: Proces przedsiębiorczego odkrywania jako metoda strategicznego planowania i implementacji inteligentnych specjalizacji regionu / The process of entrepreneurial discovery as a method of strategic planning and implementation of regional smart specializations.....	107
Tadeusz Falencikowski: Odpowiedzialność kierownicza w biznesie – zagadnienia procesowe i rodzajowe / Conditions of management liability in enterprise – procedural and generic issues	119

Waldemar Glabiszewski, Dorota Grego-Planer: Zdolności do pozyskiwania technologii jako składowa potencjału absorpcyjnego przedsiębiorstw finansowych w Polsce / The ability to acquire technology as the component of absorptive capacity of Polish enterprises operating in financial sector.....	128
Aldona Glińska-Noweś, Agata Sudolska, Iwona Escher: Więzy osobiste jako komponent relacji biznesowych w ocenie reprezentantów polskich przedsiębiorstw / Personal ties as a component of business relationships according to Polish enterprises' representatives	140
Grażyna Golik-Górecka: Realizacja strategii a multiparadygmat marketingu analitycznego / Realization of strategy but multiparadigm of analytical marketing	150
Dorota Grego-Planer, Waldemar Glabiszewski: Wpływ egzogenicznych uwarunkowań na proces kreowania innowacji w wybranych małych i średnich przedsiębiorstwach / Influence on the exogenous conditions on the process of creating innovation in some small and medium-sized enterprises	157
Magdalena Grębosz: Strategia co-brandingu w kontekście zarządzania strategicznego / Co-branding strategy in the context of strategic management	166
Marzena Hajduk-Stelmachowicz: Bariery w realizacji celów w przedsiębiorstwach wdrażających ekoinnowacje organizacyjne / Barriers to achieving the objectives of voluntarily adopted environmental programs of pro-ecological strategies	179
Jakub Hałas: Przedstawienie i porównanie wybranych modeli rozwoju organizacji / Presentation and comparison of selected schemas of organization development.....	190
Jarosław Ignacy: Inwestycyjne eldorado czy początek zmierzchu realizowanej strategii? – analiza wybranych czynników atrakcyjności inwestycyjnej z perspektywy aglomeracji wrocławskiej / Eldorado for investors or the beginning of the end the implemented strategy? – analysis of selected factors of investment attractiveness from the perspective of the wroclaw agglomeration	199
Leon Jakubów: Ewolucja planowania rozwoju przedsiębiorstwa / Evolution in the enterprise development planning	211
Mirosław Jarosiński: Sukces przedsiębiorstwa na rynku krajowym barierą do internacjonalizacji / Firm's success on the home market as a barrier to internationalisation	222
Jarosław Karpacz: Antecedencje innowacyjności jako wymiaru orientacji przedsiębiorczej na poziomie indywidualnym / Antecedents of innovativeness as the dimension of the entrepreneurial orientation on the individual level.....	231

Patrycja Klimas, Dagmara Wójcik: Konceptualizacja pojęcia „mikrofundamenty” w naukach o zarządzaniu / Conceptualization of microfoundations term in management sciences	241
Alina Kozarkiewicz: Zarządzanie wartością projektów – aktualne kierunki badań i nowe wyzwania / Management of project value – current research orientations and new challenges	252
Regina Lenart-Gansiniec: Wykorzystywanie aliansu wiedzy w tworzeniu otwartych innowacji / Use of knowledge alliance in the creation of open innovations	262
Dagmara Lewicka: Jak zatrzymać wartościowych pracowników w organizacji? Wyzwania dla strategicznego ZKL (zarządzania kapitałem ludzkim) / How to retain valuable employees in the organization? Challenges for strategic HRM	274
Janusz Marek Lichtarski, Katarzyna Piórkowska, Krzysztof Ćwik: Strategie organizacji węzłowych wobec innych uczestników sieci międzyorganizacyjnej / Key organizations strategies to other participants of inter-organizational network	285
Katarzyna Liczmańska: Analiza potrzeb uczestników a koncepcja powiązania kooperacyjnego na przykładzie klastra INKOKOMP / Analysis of the participants` needs vs. the concept of cooperative relationships on the example of cluster INKOKOMP	298
Zbigniew Matyjas: Wpływ poziomu sektora oraz firmy na wyniki przedsiębiorstw / Industry and firm influences on corporate performance	307
Czesław Mesjasz: Własność, nadzór korporacyjny i kontrola korporacyjna jako uwarunkowania strategii internacjonalizacji przedsiębiorstwa / Ownership, corporate governance and corporate control as determinants of company`s internationalization strategy	317
Lech Miklaszewski: <i>Offshoring</i> jako strategia rozwoju przedsiębiorstwa na przykładzie firmy inwestycyjnej / Offshoring as a strategy of the company`s development on the example of the investing company	331
Krystyna Moszkowicz, Mieczysław Moszkowicz: Wiedza jako kluczowy zasób strategiczny / Knowledge as a key strategic resource	344
Gracjana Noga: Metodologia implementacji strategii – wyniki badań praktycznych / Tools of strategy implementation – empirical research results .	354
Bogdan Nogalski, Przemysław Niewiadomski: Szczupłość zaopatrzenia a wzrost sprzedaży – kierunek realizacji strategii rozwoju przedsiębiorstwa produkcyjnego / Supply leanness vs. sales growth – implementation direction of the manufacturing company development strategy.....	365
Jadwiga Nycz-Wróbel: Znaczenie implementacji Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS) w kontekście wzmocnienia konkurencyjności przedsiębiorstw / The significance of the implementation of the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) in competitiveness shaping of enterprises	381

Krystyna Poznańska: Finansowe uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce / Financial determinants of innovativeness of Polish industrial enterprises.....	391
Joanna Radomska: Inkoherencja relacji pomiędzy ryzykiem strategicznym a operacyjnym w zarządzaniu strategicznym / Incoherency in relationship between strategic and operational risks in strategic management	400
Jacek Rybicki, Piotr Grajewski, Emilia Dobrowolska: Normatywne opcje rozwiązań paradoksu: konkurencja – współpraca na płaszczyźnie myślenia strategicznego / Normative options as solutions of paradox: competition – cooperation in the perspective of strategic thinking.....	411
Letycja Sołoducho-Pelc: Przewaga konkurencyjna – główne trendy badawcze / Competitive advantage – main research trends.....	422
Agnieszka Sopińska, Wioletta Mierzejewska: Zasobowe uwarunkowania otwartych innowacji / Resource determinants of open innovation.....	434
Jolanta Stec-Rusiecka: Ocena realizacji koncepcji społecznej odpowiedzialności na przykładzie wybranych przedsiębiorstw / Assessment of the realisation of corporate social responsibility concept on the example of selected companies.....	451
Jacek Strojny: Wykorzystanie metody AHP w modelowaniu systemu zarządzania strategicznego rozwojem jednostki samorządu terytorialnego / The use of AHP method in strategic management system modeling of local authorities unit development.....	460
Lukasz Sułkowski, Robert Seliga: Przedsiębiorczy uniwersytet – zastosowanie zarządzania strategicznego / Entrepreneurial university – application of strategic management.....	478
Justyna Światowiec-Szczeptańska: Sieci korporacyjne w zarządzaniu strategicznym / Corporate networks in strategic management.....	490
Dorota Teneta-Skwiercz: Istota i znaczenie inkluzywnych modeli biznesu / The essence and meaning of inclusive business models	500
Jolanta Twardowska: Korzyści wynikające z wirtualnej organizacji pracy / Benefits of virtual work organization	512
Elżbieta Urbanowska-Sojkin: Zarządzanie dla przyszłości – sylogizm i spełnione oczekiwania / Management for the future, syllogism and fulfilled expectations	520
Agata Warmińska: Determinanty sukcesu grup producentów rolnych / Determinants of success of agricultural producer groups	531
Anna Witek-Crabb: Ewolucyjne modele CSR – przegląd koncepcji rozwoju społecznej odpowiedzialności biznesu / Evolutionary stage models of CSR – theory review.....	541
Przemysław Wolczek: Cechy strategii generujące problemy wdrożeniowe a wielkość przedsiębiorstwa / Features of a company and the problems of strategy implementation arising from its content	559

Marian Woźniak: Przedsiębiorczość wyznacznikiem sukcesu podmiotów branży turystycznej / Entrepreneurship as success determinant of the tourist sector.....	571
Dagmara Wójcik, Patrycja Klimas: Mikrofundamenty współpracy międzyorganizacyjnej / Microfoundations of inter-organizational cooperation.....	583
Anna Wójcik-Karpacz: Dobór miar do pomiaru orientacji przedsiębiorczej: dylematy i propozycje rozwiązań / The choice of measures of entrepreneurial orientation: dilemmas and the possible solutions	594
Agnieszka Zakrzewska-Bielawska: Tworzenie i apropriacja wartości jako cel strategii relacyjnej przedsiębiorstwa / Value-creation and value-appropriation as an objective of the company's relational strategy	609
Małgorzata Załęska: Wybór dostawców w outsourcingu usług zarządzania należnościami / Choice of suppliers in the outsourcing receivables management services.....	623
Bożydar Ziółkowski, Marzena Jankowska-Mihulowicz, Katarzyna Chudy-Laskowska, Teresa Piecuch: Determinanty strategii sukcesu dostawców systemów RFID z API – wyniki badań metodą delficką / Determinants of success strategies for suppliers of RFID systems with API research results based on the Delphi method.....	639

Wstęp

Przedstawiamy Państwu artykuły przygotowane przez uczestników kolejnej konferencji poświęconej zarządzaniu strategicznemu, organizowanej w roku 2016 przez Katedrę Zarządzania Strategicznego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Tak jak w poprzednich latach koncentrujemy się na zarządzaniu strategicznym i szczególnie eksponujemy relacje w tym zakresie między teorią i praktyką.

Zarządzanie strategiczne staje przed nowymi wyzwaniami współczesnej gospodarki. W związku z tym dynamicznie ewoluuje, a kierunki tej ewolucji są dziś trudne do przewidzenia i jednoznacznego zaprojektowania. Zdaniem organizatorów konferencji jest to mocny argument, by cyklicznie organizować spotkania osób zajmujących się tą problematyką. Uważamy, że to jedna z nielicznych okazji w naszym kraju, by specjaliści zarządzania strategicznego spotkali się w tak szerokim gronie, wymienili poglądy i zainspirowali się wzajemnie do dalszych badań. Sądzymy, że przyczyniamy się w ten sposób do rozwoju tej ważnej i wciąż przyszłościowej dyscypliny nauk o zarządzaniu. Tradycyjnie ukierunkowujemy naszą konferencję na poszukiwanie związków pomiędzy praktyką i teorią. Jesteśmy przekonani, że zarządzanie strategiczne – jako nauka stosowana – wymaga swego rozwoju inspiracji z praktyki gospodarczej i musi być przez nią weryfikowane. Stąd w publikacji eksponujemy opracowania naukowe oparte na rozpoznaniu praktyki gospodarczej. A podczas samej konferencji staramy się konfrontować teoretyków z praktykami zarządzania strategicznego.

Bardzo liczymy, że tegoroczna konferencja, a także publikacja będąca jej rezultatem, dostarczą cennych inspiracji dla uczestników i czytelników. Gorąco zachęcamy do dyskusji z autorami artykułów – zarówno za pośrednictwem naszej katedry, jak i bezpośrednio z twórcami. Będzie to najcenniejszy plon naszego wspólnego przedsięwzięcia oraz wkład do rozwoju nauk o zarządzaniu.

Andrzej Kaleta

Sylwia Dziedzic

Politechnika Rzeszowska
e-mail: dziedzic@prz.edu.pl

INTENCJE PODEJMOWANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ STUDENTÓW

INTENTIONS OF TAKING BUSINESS BY STUDENTS

DOI: 10.15611/pn.2016.444.08

Streszczenie: Głównym celem badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie, jakie są intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów. Konsekwencją celu głównego było postawienie celów szczegółowych: analiza stanu dotyczącego prowadzenia działalności gospodarczej przez studentów oraz deklaracji podjęcia własnej działalności; identyfikacja ilościowa respondentów mających pomysł na prowadzenie firmy lub nie; określenie perspektywy czasowej planowanej działalności; sprecyzowanie perspektywy czasowej planowanego osiągnięcia pierwszych zysków. Badania wykonane w 2016 roku miały charakter ankietowy, uwzględniono w nich 1015 respondentów. Zakres przestrzenny badań objął populację z obszaru całego województwa podkarpackiego.

Słowa kluczowe: studenci, intencje podejmowania działalności, województwo podkarpackie.

Summary: The main aim of the research was to find answers to the question, what the intentions of taking business by students are. The consequence of the main objective was to place specific objectives: analysis of state for business by the students and the declaration of taking their business; quantitative identification of respondents with post-industry to conduct business or not; determination of the time perspective of the planned activity; specification of the time perspective of achieving the first of the planned profits. Studies done in 2016 were of the nature of the survey and included 1015 respondents. The spatial scope of the research took the population from the area around the Podkarpackie Voivodship.

Keywords: students, intentions of taking business, Podkarpackie Voivodeship.

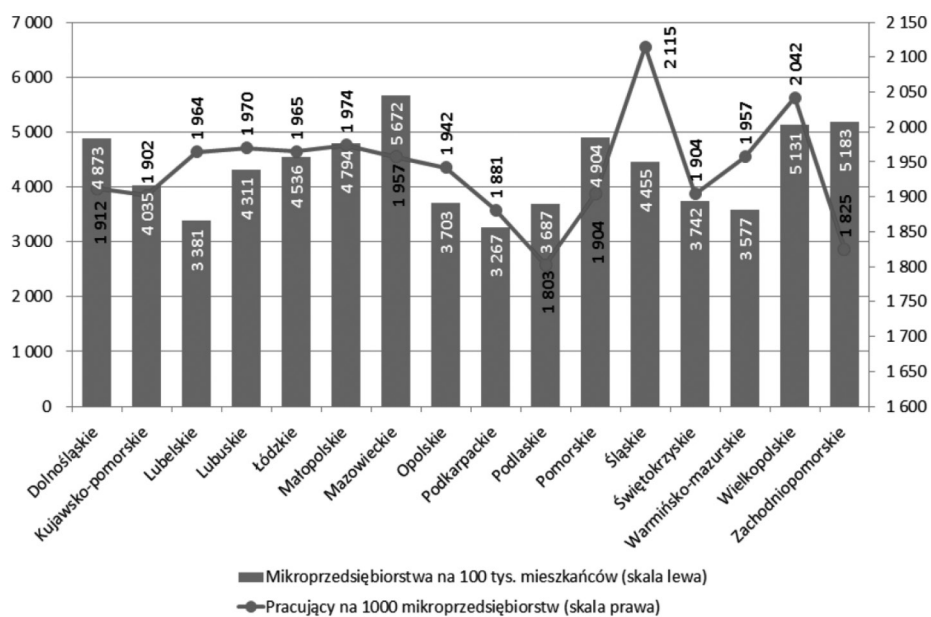
1. Wstęp

Aktualna sytuacja gospodarcza i ciągle utrzymujące się wysokie bezrobocie skłaniają absolwentów wyższych uczelni do podejmowania własnej działalności gospodarczej. Z punktu widzenia polityki krajowej i regionalnej takie postępowanie jest

zapewne lepszym rozwiązaniem niż masowa emigracja młodych, wykształconych ludzi w poszukiwaniu pracy.

Intencje podejmowania działalności przez studentów mogą być bardzo różne. Obok już wymienionych, znaczenie mogą mieć tradycje rodzinne, ale szczególną uwagę należy zwrócić na znaczenie szkolnictwa wyższego w kształtowaniu postaw przedsiębiorczych studentów, tym bardziej że edukacja taka w szkołach średnich w większości przypadków ma tylko symboliczne znaczenie. Wyjątkowa rola przypada także osobowości studenta czy absolwenta i posiadanym przez niego cechom, określanym mianem przedsiębiorczości, kreatywności, innowacyjności. Zatem na przedsiębiorczość studentów zawsze wpływa bardzo wiele czynników, które wymagają systematycznego badania w celu identyfikacji tych, które powinny być uwzględniane w programach edukacyjnych uczelni.

W przypadku województwa podkarpackiego zagadnienie to jest niezwykle istotne także z innego powodu. Region ten charakteryzuje się najniższym w kraju udziałem mikroprzedsiębiorstw w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców (rys. 1).

Rys. 1. Mikroprzedsiębiorstwa na 100 tys. mieszkańców i pracujący na 1000 mikroprzedsiębiorstw według województw w 2013 r.

Źródło: [GUS 2015, s. 44].

Sytuacja ta wymaga analizy przyczyn, ale przede wszystkim poszukiwania skutecznych metod rozwiązania problemu. Głównym celem badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie, jakie są intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny, składa się ze wstępu, czterech rozdziałów zasadniczych i podsumowania. W rozdziale pierwszym przedstawiono niektóre wyniki systematycznego przeglądu literatury krajowej i zagranicznej, wykonanego w celu wyłonienia prac poświęconych tematyce intencji studentów dotyczących podejmowania działalności gospodarczej. Kolejny rozdział zawiera cel, zakres i metodykę badań. W trzecim z kolei przedstawiono wyniki badań własnych, w czwartym natomiast odniesiono wyniki badań własnych do innych badań i przeprowadzono dyskusję. W podsumowaniu zamieszczono wnioski końcowe.

2. Przegląd literatury

Bardzo cennym elementem analizy bibliometrycznej jest analiza cytowań (niektóre wyniki analizy przedstawiono w tabeli 1). Podstawowym kryterium analizy było wyłonienie publikacji cieszących się największym zainteresowaniem wśród innych autorów (najczęściej cytowanych, co może wskazywać na najwyższy poziom naukowy tych prac, jak i na ich znaczenie w obecnym etapie pozyskiwania wiedzy z badanego zakresu). Analizę wykonano na podstawie naukowej bazy danych Scopus, prowadzonej przez wydawnictwo Elsevier. Kluczowym pojęciem analizy było określenie „intencje przedsiębiorcze” (*entrepreneurial intentions*), natomiast kolejnym krokiem było wyłonienie publikacji, w których w tytule lub treści pojawiały się zagadnienia dotyczące intencji podejmowania działalności gospodarczej przez studentów.

Najczęściej cytowane prace autorów zagranicznych dotyczą głównie identyfikacji i analizy czynników (w tym edukacji), mających największy wpływ na podejmowanie działalności gospodarczej przez studentów.

Badania wykonane wśród studentów MIT (populacja 512 osób) wskazały na silny wpływ osobowości na stosunek do samozatrudnienia [Lüthje, Franke 2003, s. 135-147].

Jedno z pierwszych badań dotyczących postaw studentów wobec przedsiębiorczości, wykonane w roku 1998 w Azji, dostarczyło dowodów dotyczących wysokiego poziomu zainteresowania samozatrudnieniem, ale także wskazało na niewystarczającą wiedzę biznesową oraz negatywne oddziaływanie postrzegania ryzyka jako czynnika odstrasającego od podjęcia decyzji. Pozytywnie natomiast wpływają doświadczenia wyniesione z rodziny oraz poziom wykształcenia [Wang, Wong 2004, s. 163-172].

Badania prowadzone w Hiszpanii (Katalonia i Andaluzja), na próbie 549 studentów końcowych lat studiów, ukazały duże zróżnicowanie regionalne. Społeczna ocena przedsiębiorczości była wyższa w Katalonii, najbardziej gospodarczo rozwiniętym regionie [Liñán i in. 2011, s. 187-215]. Intencje studentów kierunków biznesowych ($n = 373$) dotyczące przedsiębiorczości wskazują na dominującą rolę bezpieczeństwa finansowego [Van Gelderen i in. 2008, s. 538-559]. Inne badania przeprowadzone w Katalonii wykazały chęć studentów do zakładania własnej firmy, ale równocześnie ich przekonanie o wielu barierach zrealizowania tego zamiaru [Guerrero i in. 2008, s. 35-50].

Tabela 1. Ranking najczęściej cytowanych publikacji poświęconych tematyce intencji podejmowania działalności gospodarczej przez studentów

Tytuł artykułu	Autorzy	Miejsce publikacji	Rok	Liczba cytowań
The ‚making’ of an entrepreneur: Testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at MIT	Lüthje C., Franke N.	R and D Management	2003	162
Entrepreneurial interest of university students in Singapore	Wang C.K., Wong P.	Technovation	2004	70
Regional variations in entrepreneurial cognitions: Start-up intentions of university students in Spain	Liñán F., Urbano D., Guerrero M.	Entrepreneurship and Regional Development	2011	69
Explaining entrepreneurial intentions by means of the theory of planned behaviour	Van Gelderen M., Brand M., Van Praag M., Bodewes W., Poutsma E., Van Gils A.	Career Development International	2008	68
The impact of desirability and feasibility on entrepreneurial intentions: A structural equation model	Guerrero M., Rialp J., Urbano D.	International Entrepreneurship and Management Journal	2008	66
A cross-cultural approach to understanding entrepreneurial intention	Moriano J.A., Gorgievski M., Laguna M., Stephan U., Zarafshani K.	Journal of Career Development	2012	40
The effects of attitudes and perceived environment conditions on students’ entrepreneurial intent: An austrian perspective	Schwarz E.J., Wdowiak M.A., Almer-Jarz D.A., Breitenecker R.J.	Education and Training	2009	32
Enterprise skills for the economy	Galloway L., Anderson M., Brown W., Wilson L.	Education and Training	2005	30
Entrepreneurship as a career choice: An analysis of entrepreneurial self-efficacy and intention of university students	Pihie Z.A.L.	European Journal of Social Sciences	2009	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie Scopus, naukowej bazy danych prowadzonej przez wydawnictwo Elsevier.

W badaniach zwrócono uwagę także na rolę kultury w kształtowaniu postaw zawodowych i przedsiębiorczości. W przywołanym badaniu uczestniczyło 1074 studentów z sześciu krajów, w tym z Polski. Rola kultury okazała się bardzo istotna [Moriano i in. 2012, s. 272-291].

Badaniom poddano także (ankieta elektroniczna) 2124 studentów różnych kierunków studiów w Austrii (prawo, medycyna, kierunki techniczne, przyrodnicze, społeczne, biznesowe); pozwoliły one autorom [Schwarz i in. 2009, s. 272-279] stwierdzić, że kierunek studiów nie wpływa istotnie na przedsiębiorcze intencje.

Znaczenie i rezultaty edukacji w zakresie przedsiębiorczości były też przedmiotem badań naukowych [Galloway i in. 2005, s. 7-17]. Umiejętność kształtowania pozytywnych aspiracji to także istotny temat prac naukowych z zakresu przedsiębiorczości [Pihie 2009, s. 338-349].

Badaniami dotyczącymi intencji przedsiębiorczych wśród studentów zajmują się także naukowcy w Polsce. Dotyczyły one determinantów postaw przedsiębiorczych studentów jako elementów innowacyjności w procesie kształcenia [Buchta, Jakubiak 2014, s. 167-179]; perspektyw tworzenia (w opinii studentów) własnych form działalności gospodarczej [Eider i in. 2012, s. 23-35]; kreowania postaw przedsiębiorczych [Kida 2012, s. 194-219]; analizy działań przedsiębiorczych i postrzegania prowadzenia działalności gospodarczej przez młode pokolenie [Kosała, Pichur 2007, s. 347-354]; badania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży [Kosała 2014, s. 317-340]; uwarunkowań intencji przedsiębiorczych studentów uczelni ekonomicznych Polski i Czech [Kraśnicka i in. 2014, s. 316-332]; pomysłów biznesowych studentów i barier wiedzy w ich wdrażaniu [Kunasz 2013, s. 16-23]; zachowań przedsiębiorczych studentów [Kunasz 2008, s. 65-86]; postaw przedsiębiorczych studentów kierunku ekonomia [Targalski i in. 2007, s. 90-99], a także innych kierunków studiów [Eider i in. 2012, s. 37-49].

3. Cel, zakres i metodyka badań

Głównym celem badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie, jakie są intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów. Konsekwencją celu głównego było postawienie celów szczegółowych: analiza stanu dotyczącego prowadzenia działalności gospodarczej przez studentów oraz deklaracji podjęcia własnej działalności; identyfikacja ilościowa respondentów mających pomysły na prowadzenie firmy lub nie; określenie perspektywy czasowej planowanej działalności; sprecyzowanie perspektywy czasowej planowanego osiągnięcia pierwszych zysków.

Badania własne prowadzono w miesiącach styczeń-marzec 2016 r. Narzędziem użytym w badaniach był autorski kwestionariusz ankietowy, składający się z 45 pytań właściwych oraz metryczki. W niniejszej pracy analizie poddano jedynie niewielką część ankiety, ze względu na ograniczenie objętości.

Ankiety skierowano do 1015 studentów Politechniki Rzeszowskiej, studiujących na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Respondenci reprezentowali populację z całego obszaru województwa, z podziałem na powiaty. Wśród ankietowanych 13,13% pochodziło spoza województwa.

Aby zapewnić możliwość uogólniania wyników na populację generalną, a zarazem wyciągania wniosków o w pełni udokumentowanym charakterze, procedura

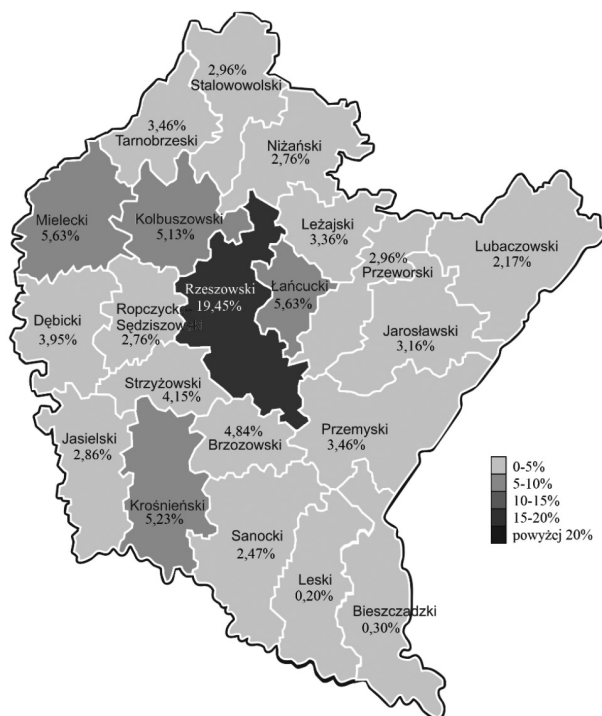
doboru próby była procesem gwarantującym diagnostyczność i reprezentatywność wybranej próby badawczej. Dobór respondentów miał charakter losowy.

W procesie opracowywania danych wykorzystano metodę opisową, wyniki poddano dyskusji. Rezultaty badań przedstawiono w formie rysunków. Liczba uczestników badań podawana w tytułach rysunków może być w poszczególnych przypadkach różna, gdyż niektórzy nie udzielili odpowiedzi na wszystkie pytania.

Publikacja niniejsza otwiera cykl prac poświęconych problematyce intencji i postaw przedsiębiorczych studentów. Część badawcza została poprzedzona przeprowadzonym systematycznym przeglądem literatury.

4. Wyniki badań własnych

W ankiecie poproszono respondentów o wskazanie stałego miejsca zamieszkania; tym samym wykazano, iż studenci reprezentują wszystkie powiaty województwa podkarpackiego (rys. 2). W badaniach istotne było także przestrzenne rozmieszczenie badanej populacji. Spośród przebadanych 19,45% studentów mieszka na stałe w Rzeszowie, w miejscu lokalizacji Politechniki Rzeszowskiej.

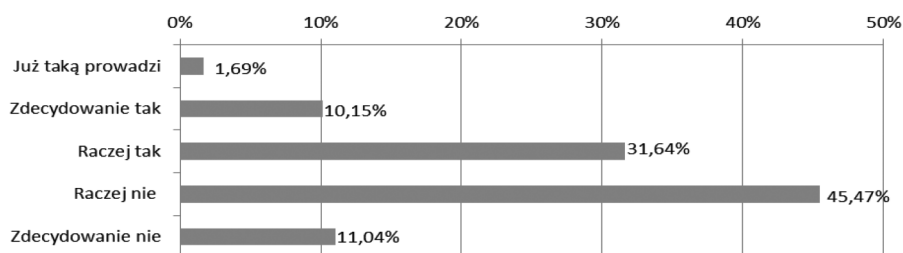

Rys. 2. Miejsce stałego zamieszkania badanych respondentów (n = 1015)

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

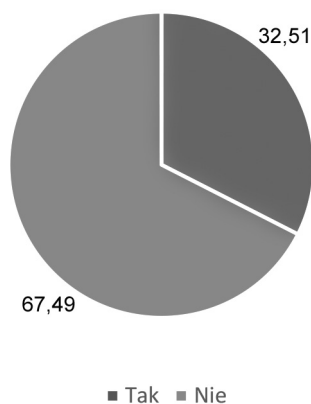
Rysunek 2 przedstawia przestrzenny rozkład stałego miejsca zamieszkania badanych. Reprezentują oni obszar całego województwa podkarpackiego, a procent udziału ankietowanych z poszczególnych powiatów jest zgodny z ogólną charakterystyką przestrzenną populacji studentów Politechniki Rzeszowskiej.

Rysunek 3 przedstawia strukturę odpowiedzi dotyczących prowadzenia lub intencji podjęcia działalności gospodarczej przez studentów. Wśród respondentów 1,69% prowadzi już działalność gospodarczą. Zdecydowanie tak (10,15%) lub raczej tak (31,64%) – łącznie 41,79% studentów zadeklarowało chęć jej podjęcia. Raczej nie chce podejmować działalności gospodarczej 45,47%, a zdecydowanie nie 11,04% respondentów. Próba lub podjęcie działalności gospodarczej może być uznawane za wyraz przedsiębiorczej postawy.

Rys. 3. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej lub rozważanie takiej możliwości przez badaną populację (n = 982)

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Rys. 4. Posiadanie pomysłu na założenie własnej działalności gospodarczej (n = 871)

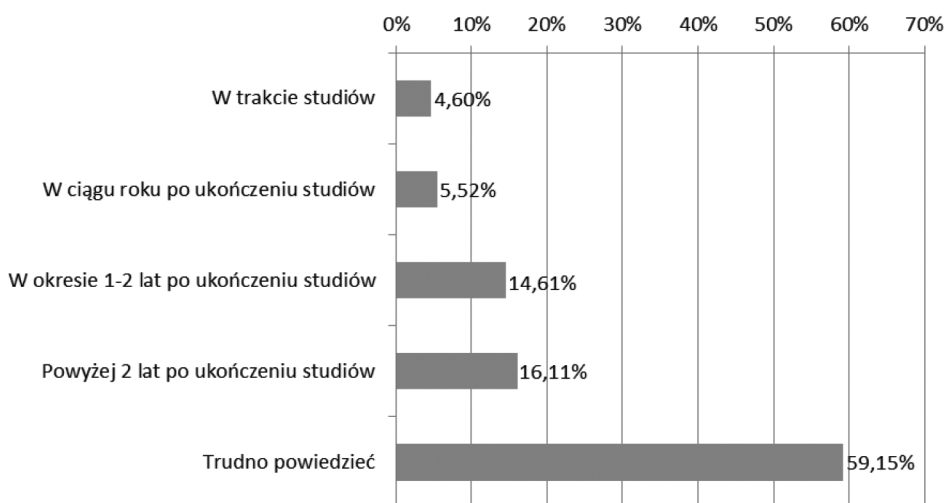
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Wyniki przedstawione na rysunku 4 są strukturą odpowiedzi na pytanie dotyczące posiadania pomysłu na założenie własnej działalności gospodarczej. W bada-

niach autorki pomysłem takim dysponowało 32,51% respondentów. Odpowiedzi nie udzieliło 67,49%. Odpowiedzi tych nie należy jednoznacznie utożsamiać z chęcią prowadzenia działalności gospodarczej lub jej brakiem.

Istotna jest także kwestia perspektywy czasowej związanej z intencją podjęcia działalności gospodarczej przez studentów, w pewnym zakresie pozwala ona bowiem na wyłonienie tej części badanej populacji, która jest najbardziej zdeterminowana do zajęcia się własną działalnością.

W badaniach autorki nieliczny odsetek respondentów (4,60%) rozważa założenie własnej działalności gospodarczej już w trakcie studiów. Niewiele więcej, bo 5,52%, chciałoby rozpocząć taką działalność w ciągu roku po ukończeniu edukacji, natomiast 14,61% w okresie 1-2 lat. Termin bardziej odległy – powyżej 2 lat po ukończeniu studiów – zadeklarowało 16,11%. Najwięcej respondentów, bo 59,15%, nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie (rys. 5).

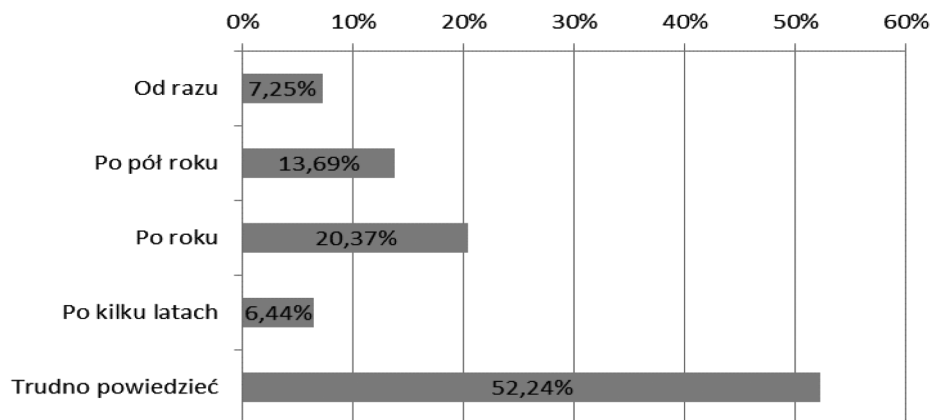

Rys. 5. Rozważana perspektywa czasowa założenia własnej działalności gospodarczej (n = 848)

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie związane z planowanym czasem osiągnięcia pierwszych zysków przez respondentów przedstawiono na rysunku 6. Rezultaty badań autorki wskazują, że bardzo szybko pierwsze zyski chciałoby uzyskiwać 7,25% respondentów. Po pół roku – 13,69%, po roku 20,37%, a po kilku latach 6,44% respondentów. Nie potrafiło udzielić odpowiedzi na to pytanie (wybór opcji – trudno powiedzieć) najwięcej, bo 52,24% studentów.

Istotna w kontekście uzyskanych wyników badań jest ich dyskusja z rezultatami badań innych autorów, którą przedstawiono w kolejnym rozdziale.

Rys. 6. Planowany czas osiągnięcia pierwszych zysków (n = 848)

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

5. Dyskusja wyników

Plany respondentów dotyczące założenia przedsiębiorstwa były przedmiotem analiz wielu autorów. K. Buchta i M. Jakubiak [2014, s. 172] w badaniach, którymi objęto 155 osób, uzyskały zbliżoną do autorki strukturę odpowiedzi, jednak odsetek studentów zdecydowanych (tak lub raczej tak) na podjęcie własnej działalności gospodarczej był wyższy – wynosił łącznie 54%. Badania wykonane wśród studentów kierunku zdrowie publiczne (51 osób) wykazały jeszcze większe zainteresowanie prowadzeniem własnej firmy – 61% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi [Eider i in. 2012, s. 32]. Wyniki badań przeprowadzonych na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (216 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy) wykazały także duże zainteresowanie respondentów prowadzeniem własnej działalności gospodarczej: 43% ankietowanych – tak, ale nie mam pomysłu; 23% – tak, mam pomysł [Kosała, Pichur 2008, s. 349]. W badaniach autorki odsetek odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak był niższy i wynosił łącznie 41,79%.

Badania wykonane równolegle w Polsce i w Czechach, którymi objęto 435 studentów, również wykazały duże zainteresowanie studentów założeniem własnej firmy. Odpowiedzi tak udzieliło 37,15% Polaków oraz 36,26% Czechów. Odpowiedź nie wybrało 22,53% studentów polskich oraz 32,42% czeskich [Kraśnicka i in. 2014, s. 321]. W przypadku przywołanych badań odsetek studentów niezainteresowanych własną działalnością gospodarczą był niższy niż w badaniach własnych (raczej nie – 45,47%, nie 11,04%), należy jednak pamiętać, że w badaniach innych autorów uwzględniono tylko odpowiedź nie.

Badania na Uniwersytecie Szczecińskim objęły bardzo szeroki okres, od 2003 do 2013 r., i uczestniczyło w nich łącznie od 600 do 604 osób w poszczególnych edy-

cjach. Na pytanie dotyczące posiadania pomysłu na założenie własnej firmy odsetek odpowiedzi tak w poszczególnych latach mieści się w zakresie od 42,3% do 48,5% [Kunasz 2013, s. 18]. W badaniach własnych był on niższy – wynosił 32,51%.

Zainteresowanie prowadzeniem własnej działalności gospodarczej wśród studentów na ogół jest duże, czego dowodzą wyniki kolejnych badań, którymi objęto 216 studentów. Odpowiedzi „tak, mam pomysł na własną firmę” udzieliło 23% respondentów, natomiast 43% również zaznaczyło, że „tak, jednak nie ma jeszcze konkretnego pomysłu” [Targalski i in. 2007, s. 4].

Analiza postaw i zachowań przedsiębiorczych studentów studiów stacjonarnych, wykonana w sześciu krajach (Polska, Litwa, Łotwa, Rosja, Ukraina, Węgry) w 2006 r., w których wielkość próby w poszczególnych krajach mieściła się w zakresie od 600 do 604 ankiet, dowodzi, że pomysłem na założenie własnej firmy charakteryzowało się od 42,3% respondentów (Polska), do 60,2% (Łotwa) [Kunasz 2008, s. 74]. Wyniki te są wyższe od uzyskanych w badaniach własnych (32,51% respondentów odpowiedziało tak).

W badaniach Buchty i Jakubiak [2014, s. 173] założenie własnej działalności w ciągu jednego roku deklarował 1% spośród 155 studentów, 10% w okresie od roku do dwóch lat, 43% po upływie dwóch lat. Większość, bo 46% respondentów, nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie. W badaniach własnych nieliczny odsetek respondentów (4,60%) rozważa założenie własnej działalności gospodarczej już w trakcie studiów. Niewiele więcej, bo 5,52%, studentów chciałoby rozpocząć taką działalność w ciągu roku po ukończeniu edukacji, natomiast 14,61% w okresie 1-2 lat. Termin bardziej odległy – powyżej 2 lat – zadeklarowało 16,11%. Najwięcej respondentów, bo 59,15%, nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

W badaniach zrealizowanych wśród studentów Akademii Ekonomicznej w Krakowie w okresie od 2006 do 2007 r. (216 poprawnie wypełnionych arkuszy) 15% studentów planuje założenie firmy jeszcze na studiach, 32% po upływie 2-3 lat od ich ukończenia, natomiast 53% planuje, ale jeszcze nie wie, kiedy to może się stać [Targalski i in. 2007, s. 5].

Cytowane wcześniej wyniki badań wykonanych równoległe w Polsce i Czechach wykazały, że 37,15% respondentów z Polski i 36,26% z Czech zamierza po skończeniu studiów założyć własną firmę [Kraśnicka i in. 2014, s. 321]. W badaniach tych nie uwzględniono jednak perspektywy czasowej podjęcia działalności.

Badania przeprowadzone w sześciu krajach (Litwa, Łotwa, Polska, Rosja, Ukraina, Węgry) wykazały, że zaraz po ukończeniu studiów chciałoby podjąć swoją działalność od 23,0% studentów (Litwa) do 38,4% (Polska); po kilku latach od 53,8% respondentów (Rosja) do 69,0% (Litwa). Posiada już własne przedsiębiorstwo 3,4% badanych studentów w Polsce, a najwięcej, bo 12,3%, w Rosji [Kunasz 2008, s. 82]. W badaniach własnych w trakcie studiów działalność gospodarczą prowadziło tylko 1,69% studentów. Badania te dowiodły również dużego zróżnicowania odpowiedzi dotyczących perspektywy czasowej planowanego osiągnięcia pierwszych zysków. W większości przypadków dominująca część respondentów chciałaby osią-

gać pierwsze zyski po roku działalności. Większość wykazała realizm ekonomiczny i życiowy, bo odsetek tych, którzy chcieliby osiągać zyski od razu, mieścił się w zakresie od 5,4% (Węgry) do 13,5% (Łotwa) [Kunasz 2008, s. 83]. W badaniach własnych uzyskano zbliżone odpowiedzi: 7,25% ankietowanych chciałoby osiągać zyski zaraz po podjęciu działalności, 13,69% po pół roku, a 20,37% w rok po rozpoczęciu działalności.

Analiza bibliometryczna wykazała bardzo duże zróżnicowanie odpowiedzi dotyczących intencji podejmowania działalności gospodarczej w różnych krajach, co jest rezultatem zmienności warunków ekonomicznych, społecznych i polityczno-prawnych. Z tego powodu przedstawioną wyżej dyskusję oparto głównie na publikacjach polskich autorów lub pracach, w których znalazły się odniesienia do rezultatów uzyskanych w Polsce.

6. Zakończenie

Badania własne pozwoliły na identyfikację niektórych czynników prezentujących intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów. Dyskusja z rezultatami prac i poglądami wielu autorów uzasadnia i weryfikuje stwierdzenie, że intencje podejmowania działalności gospodarczej przez studentów z województwa podkarpackiego zasadniczo nie odbiegają od dominujących w Polsce.

Nawiązanie do rezultatów prac wielu autorów wskazuje na potrzebę kształtowania intencji przedsiębiorczych wśród studentów, ale także pozwala na podkreślenie roli innych czynników, w tym osobowości oraz kreatywności, innowacyjności myślenia i działania.

Wnioski wynikające z badań własnych zasadniczo są optymistyczne. Ponad 40% respondentów (1,69%) już prowadzi działalność gospodarczą, zdecydowanie chce ją prowadzić 10,15%, raczej chce zająć się działalnością gospodarczą 31,64% respondentów – łącznie 43,48%) jest zainteresowanych prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. Pomysł na jej prowadzenie ma 32,51% respondentów, a perspektywa czasowa podjęcia działalności, choć dla większości studentów trudna do określenia (59,15% badanej populacji), obejmuje także studentów już prowadzących działalność gospodarczą (4,6%).

Analiza uzyskanych wyników dotyczy tylko niewielkiej części rezultatów przeprowadzonych kompleksowych badań własnych, w opracowaniu są kolejne publikacje dotyczące aspektów postaw przedsiębiorczych studentów. Wyniki badań mają także duże znaczenie praktyczne: w kontekście rozwoju polskiej oraz regionalnej gospodarki, jak i niwelowania bezrobocia.

Literatura

- Buchta K., Jakubiak M., 2014, *Determinanty postaw przedsiębiorczych studentów jako element innowacyjności w procesie kształcenia*, Zeszyty Naukowe WSEI, seria EKONOMIA, nr 9 (2).
- Eider J., Sieńko-Awierianów E., Stępień-Słodkowska M., 2012, *Perspektywy tworzenia własnych form działalności gospodarczej w opinii studentów*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług, nr 98, Przedsiębiorczość szansą rozwoju regionu, t. 2, Kształtowanie przedsiębiorczości, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Eider J., Sieńko-Awierianów E., Stępień-Słodkowska M., 2012, *Postawy przedsiębiorcze studentów*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 98, Przedsiębiorczość szansą rozwoju regionu, t. 2, Kształtowanie przedsiębiorczości, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Galloway L., Anderson M., Brown W., Wilson L., 2005, *Enterprise skills for the economy*, Education and Training, no. 47 (1).
- Guerrero M., Rialp J., Urbano D., 2008, *The impact of desirability and feasibility on entrepreneurial intentions: A structural equation model*, International Entrepreneurship and Management Journal, no. 4 (1).
- GUS, 2015, *Działalność przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2013 r.*, Łódź.
- Kosała M., Pichur A., 2008, *Analiza działań przedsiębiorczych i postrzeganie prowadzenia działalności gospodarczej przez młode pokolenie – wybrane aspekty*, Przedsiębiorczość-Edukacja, nr 4.
- Kraśnicka T., Głód G., Ludvik L., Peterkova J., 2014, *Uwarunkowania intencji przedsiębiorczych studentów uczelni ekonomicznych Polski i Czech*, Przedsiębiorczość-Edukacja, nr 10.
- Kunasz M., 2013, *Pomysł biznesowy studentów i bariery wiedzy w jego wdrażaniu*, e-mentor, nr 5 (52).
- Kunasz M., 2008, *Zachowania przedsiębiorcze studentów w świetle badań ankietowych*, Gospodarka Narodowa, nr 3.
- Liñán F., Urbano D., Guerrero M., 2011, *Regional variations in entrepreneurial cognitions: Start-up intentions of university students in Spain*, Entrepreneurship and Regional Development, no. 23 (3-4).
- Lüthje C., Franke N., 2003 *The 'making' of an entrepreneur: Testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at MIT*, R and D Management, no. 33 (2).
- Moriano J.A., Gorgievski M., Laguna M., Stephan U., Zarafshani K., 2012, *A cross-cultural approach to understanding entrepreneurial intention*, Journal of Career Development, no. 39 (2).
- Pihie Z.A.L., 2009, *Entrepreneurship as a career choice: An analysis of entrepreneurial self-efficacy and intention of university students*, European Journal of Social Sciences, no. 9 (2).
- Schwarz E.J., Wdowiak M.A., Almer-Jarz D.A., Breitenacker R.J., 2009, *The effects of attitudes and perceived environment conditions on students' entrepreneurial intent: An austrian perspective*, Education and Training, no. 51 (4).
- Targalski J., Kosała M., Pichur A., 2007, *Postawy przedsiębiorcze wśród studentów kierunku ekonomia Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Analiza wyników badań*, [w:] Wachowiak P., Dąbrowski M., Majewski B. (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa.
- Van Gelderen M., Brand M., Van Praag M., Bodewes W., Poutsma E., Van Gils A., 2008, *Explaining entrepreneurial intentions by means of the theory of planned behaviour*, Career Development International, no. 13 (6).
- Wang C.K., Wong P., 2004, *Entrepreneurial interest of university students in Singapore*, Technovation, no. 24 (2).